

munis est, non teneri reum abstinere a cibo necessario ad vitam conservandam propter pœnam impositam; imo multi dubitant an licite possit id facere; qua quæstione omissa, quia pertinet ad materiam de homicidio, saltem certum est non posse obligari in conscientia ad hujusmodi abstinentiam, quia et est res nimis difficilis, et naturali inclinationi repugnans, et alioqui non est necessaria ad commune bonum; satis enim est quod re ipsa possit juste cibis privari, et quod iudex possit præcepto suo ministros justitiæ obligare ne alimenta præbeant hujusmodi malefactori; quod etiam potest prohibere Prælati religionis, tam virtute obedientiæ, quam ratione voti paupertatis. Ipsi vero religioso prohibere non potest quin licite comedat, si possit, quia nec justitia, nec obedientiæ aut paupertatis votum ad tam difficilem abstinentiam obligat. Unde infero, religiosum sic damnatum posse licite fugere, non adfugiendum carcerem, sed mortem. Omnes enim fatentur damnatum ad mortem licite fugere, si possit, quia privilegium vitæ tuendæ maximum est, ut constat ex auctoribus citatis, et aliis quos ipsi referunt. Sed qui ita damnatur ad perpetuum carcerem, ut per continuum inedium paulatim pereat, est damnatus ad mortem, nam, licet non sit damnatus ut occidatur, est tamen damnatus ut quasi ab intrinseco moriatur, quod perinde est, quantum ad vitæ detrimentum pertinet; ergo propter illud vitandum licet fugere. Et fortasse in hoc casu loquuntur Angelus, et alii auctores, quos Covar., Navar. et Salsedo referunt, dicentes licere fugere damnato ad perpetuum carcerem.

CAPUT XI.

AN RELIGIOSI POSSINT A SENTENTIIS ET PRÆCEPTIS SUORUM SUPERIORUM APPELLARE.

1. *Arguitur posse religiosum appellare a sententia injusta.*—*Item a justa, sed nimis rigurosa.*—Hoc in loco tractandum occurrit, an religiosus possit appellare a sententia Prælati, per quam ad gravem pœnam condemnatur. Et, ut quæstio sit specialis hujus materiæ, sumenda est in eo casu, in quo licitum esset seculari clerico, vel laico, a sententia legitimi iudicis appellare, vel quia reputat illam injustam, vel nimis rigorosam, et sperat a superiore esse juste leniendam. In priori ergo casu videtur licere etiam religioso appellare, juxta doctrinam D. Thomæ, 2. 2, q. 68, art.

3, quia talis appellatio nihil aliud est quam quædam naturalis defensio, qua nemo potest juste privari. Confirmatur, quia si Prælati religionis subditum aggrediretur injuste, ut illum gladio occideret, posset subditus se etiam gladio defendere, propter naturale jus defensionis; ergo si illum aggreditur per sententiam injustam, poterit se defendere, saltem per appellationem justam. Quod si hoc necessario admittendum esset in religioso, si damnari posset ad mortem, eadem ratione licebit quotiescumque damnetur ad patiendam injuriam, tantoque magis, quanto pœna injusta fuerit acerbior. Idem argumentari possumus de altero casu, quando, licet pœna non excedat limites justitiæ, multum tamen rigorosa est, et infra eosdem posset mitior imponi; cur enim non licebit reo mitiorem iudicem postulare, eum non petat injustum? aut cur debet hoc magis religioso prohiberi quam aliis, eum religiosum iudicium mitissimum omnium et paternum potius quam iudiciale esse debeat? Tandem, quando Prælati inferior præcipit subdito aliquid nimis grave et difficile, potest subditus ad superiorem Prælatum recurrere, non solum pro injustitia, sed etiam pro nimio gravamine tollendo; ergo idem erit in pœnis.

2. *Arguitur non posse, tum ex jure communi.*—*Tum ex statutis religionum.*—In contrarium autem facere videtur c. *Reprehensibilis*, de Appellationib., ubi dicitur: *Statuimus ne subjecti contra disciplinam ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant*; et in fine subditur: *Præcipue vero hoc in religiosis volumus observari, ne religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati sui et Capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter ac devote suscipiant quod pro salute sua fuerit eisdem injunctum.* Et in c. *Ad nostram*, eod. tit., præcipit Alexander III cuidam Abbati, ut, licet religiosus appellare præsumat, eum, juxta sui ordinis institutionem, castiget. Idem sumitur ex c. *Licet*, de Officio ordinarii. Ex quibus juribus ortum videtur axioma communiter receptum, inter probos religiosos *appellationis vocem audiendam non esse*; et per statuta vel consuetudines religionum communiter hoc prohibetur, ut dicitur in lib. Monumenta ordinum, fol. 125, alias 220, concess. 499, et specialiter in ordine Prædicatorum est constitutio prohibens appellationem, quam his verbis refert Armilla, verb. *Accusatio*, in fine: *Declaramus quod, licet appellatio sit de jure naturali, unusquisque po-*

test juri suo renunciare, et eo ipso quod quis obedientiam sponte profletur, secundum Constitutiones nostras, secundum quas non licet appellare, etc., et infra refert in quodam capitulo generali, *denunciatum fuisse fratribus universis, quod de jure communi, et ex privilegio Ordinis speciali nulli fratrum licitum est a correctione, vel ab officiorum amotione appellare.* Et similis prohibitio, licet aliis verbis, habetur in eorum Constitut., dist. 2: *Cum non venerimus (dicitur ibi) contendere, sed potius delicta corrigere.* Et videri potest Ferdinandus a Castillo, lib. 2 suæ Chronicæ, cap. 8, ubi refert etiam confirmationem Bonifacii IX. Unde etiam confirmatur; nam in nostra Societate, Paulus III, in Bulla ult., circa princ., inter alia statuit, *ut a correctione regulæ Societatis hujusmodi secundum ordinationes factæ, ut vigor disciplinæ melius conservetur, appellari aut talis appellatio per ullum iudicem admitti non possit.* Item, Cisterciensibus privilegium concessum est, ut a correctionibus Præpositi Generalis vel Visitorum ejus appellari non possit, etiam ad Sedem Apostolicam, sub pœna excommunicationis Sedi Apostolicæ reservatæ, nisi a generali congregatione, et in casu denegatæ justitiæ, aut pro notoria injuria. Ita refertur in Compendio Societatis, verb. *Appellatio*, ubi aliud simile privilegium refertur canonicis regularibus concessum; et Julius II idem concessit Minoribus, prout habetur in Supplemento, concess. 553.

3. Ad hæc vero omnia respondent aliqui, intelligenda esse altero e duobus modis. Prior est, ut a correctione Prælatorum non sit religiosus appellandum, nisi correctiones in modo excedant, alioqui, interveniente excessu, non putant esse religiosis prohibitam appellationem, etiam a correctione regulæ. Ita sentit glossa 1, in c. *De priore*, de Appellationib., ubi idem sentit Decius, et Panormit., in c. *Ad nostram*, de Appellat., ubi in principio ita colligit conclusionem illius textus: *A correctione legitima non appellatur, nisi modus excedatur.* Deinde a contrario sensu infert, appellationem permitti religiosis, quando indebite prægravantur per superiorem, quia nulli deneganda est defensio, cap. *Cum inter*, de Exceptionib. Idem habet Glossa, Panormit., et alii communiter ex textu ibi, in c. *Licet*, de Offic. Ordin. Quam sententiam sequitur Navarr., Comment. 3, de Regularib., num. 51, et consil. 4, de Appellat., ubi inter alia ait, nullo jure prohiberi regularem appellare; quin potius, in c. 1, et 2. 2, q. 6, omnibus dicitur

permissa appellatio, quod saltem intelligendum est de omnibus quibus non est appellatio specialiter prohibita, ut idem Navarr. notat, ex Glossa, in l. *Qui restituere*, ff. de Rei vindicat. Qui omnes addunt rationem, quia, quando in correctione modus exceditur, contra jus naturæ esset tollere defensionem; ergo et appellationem.

4. Hæc tamen responsio difficilis est, primo, quia hoc modo nulla est differentia inter secularem clericum respectu Episcopi, et religiosum respectu sui Prælati; nam etiam secularis appellare potest a correctione, si sit ultra modum; si autem modus servetur, etiam ille prohibetur appellare in dict. cap. *Licet*, et in Tridentino, sess. 13, cap. 1, de Reformat.; ergo nulla est differentia. Consequens autem videtur contra communem sensum, et supradictum axioma receptum, quod speciale esse creditur in religiosis, quod etiam significatur in dict. cap. *Reprehensibilis*, in fine. Secundo obstat, quia alias Pontificia indulta nihil concedunt, quia non appellare a moderata et legitima correctione, ex debito justitiæ necessarium est, ut ex D. Thoma diximus, n. 1, in religiosis autem, etiam ex speciali debito obedientiæ; ergo si Pontifices hoc tantum voluerunt esse prohibitum, nullum speciale privilegium concesserunt, quod videtur esse contra mentem eorum. Tertio, ratio illa de defensione naturali videtur inefficax, nam est ab specie ad genus negative; quia defensio, etiam justa et moderata, est genus, et latius patet quam appellatio; ideoque, licet alicui denegetur appellatio, non recte infertur defensionem denegari. Potest enim ad superiorem recurrere per simplicem querelam, vel per modum supplicationis aut precum, et ab eo obtineri vel justitia, vel gratia; quod est sufficiens remedium diversum ab appellatione, ut ex dicendis constabit, et multo magis decens religiosum statum. Vide Panorm., c. *Cum dilectus*, de Appellationibus.

5. Alius modus respondendi est, per dicta indulta non prohiberi religiosis simpliciter appellationem, sed illam quæ fit ad aliena vel extrinseca tribunalia, vel per alium modum indebitum, qualis esset recedere a conventu, prætextu accedendi ad superiores sine eorum facultate; quod merito prohibetur in Concilio Tridentino, sess. 23, cap. 4, de Regularib.; et Gregorius XIII, in quadam Constitutione, præcipit sub gravibus pœnis religiosis Minoribus, ne ad secularia tribunalia appellent; non vero prohibet appellationem servato debito ordine

intra propriam religionem, vel, si necesse sit extra totam illam appellare (ut si a supremo generali Prælato appellandum sit), id fiat ad Apostolicam Sedem, vel ad tribunal ab ipsa designatum. Sic enim in dict. c. *De priori*, graviter reprehenditur quidam Prior, qui appellationem ad Sedem Apostolicam non admisit, nam ad Romanam Ecclesiam omnibus appellare licet, c. *Ad Romanam*, cum aliis, 2, q. 6; et in Congregatione Cardinalium pro regularibus decretum factum est anno 1587, ut appellationes religiosorum fiant immediate ab uno Prælato religionis ad proximum superiorem, et a Generali ad Protectorem, et a Protectore ad sacram Congregationem. Videtur ergo legitima dicta expositio, quam adducit Emmanuel Roder., t. 1, q. 29, a. 2. Nihilominus difficultate non caret, tum quia juxta illam nihil speciale concederetur religionibus per citata indulta, præter exemptionem, quia, eo ipso quod religio est exempta, est religiosis interdicta appellatio ad omnia alia tribunalia, saltem extra Sedem Apostolicam, vel eum qui ejus vicem gerit; quia ex natura rei, et communi jure, nullius momenti est illa appellatio, quæ fit ad personam non habentem jurisdictionem. Consequens autem videtur esse contra intentionem talium indultorum; nam in Societate, verbi gratia, postquam exempta jam erat a Paulo III, ab eodem additum est ut appellari non possit; tum etiam quia in aliquibus ex privilegiis citatis interdicuntur appellatio, etiam ad Sedem Apostolicam; ergo multo magis non licebit ad altiores Prælatos ejusdem religionis.

6. *Prima assertio pro resolutione hujus capituli.* — *Assertio hæc procedit de propria appellatione, ac regulariter.* — Propterea dicendum censeo, appellationem, etiam ex natura rei non injustam, esse regulariter interdictam religiosis, maxime per specialia privilegia. Ita docet simpliciter Soto, lib. 5 de Just., quæst. 6, art. 3; et de Mendicantibus admittit Navar., cons. 5, de Appellat., num. 6, quamvis addat, et merito, non esse privandos alio genere defensionis. Ad hoc ergo explicandum, adverto aliud esse appellare, aliud ad superiorem recurrere aliis modis; nam per appellationem ita fit recursus ad superiorem, ut suspendatur jurisdictio inferioris Prælati, tam quoad vim obligandi per præceptum vel sententiam a qua appellatur, quam quoad potestatem procedendi in causa de qua agitur; regulariter enim hos duos effectus habet appellatio, quamvis in censuris, quando subsequi-

tur post sententiam latam, solum habeat secundum effectum, ut disput. 3, de Censur., sect. 6, diximus, et traditur communiter in cap. *Super eo*, et c. *Pastoralis*, de Appellationibus, et c. *Is cui*, de Sentent. excommunic., in 6, et videri possunt Sylvester et Angelus, verb. *Appellatio*. Per alium vero recursus ad superiorem non suspenditur jurisdictio inferioris, nec quantum ad vim obligandi per suum præceptum, vel sententiam, quamdiu a superiore non fuerit revocata, nec etiam quoad procedendum ad executionem, vel ad ulteriorem definitionem causæ, si opus sit; quia per alium simplicem recursus non potest subditus devolvere negotium ad altiorem Prælatum sola voluntate sua, sine adminiculo juris; nullum autem est jus in quo talis devolutio fundari possit, seclusa appellatione.

7. *Non vero procedit de recursu ad superiores Prælatos, etiam Papam.* — Recursus ergo ad altiorem Prælatum legitimum, et habentem jurisdictionem, nullibi negatur religioso subdito; esset enim contra omnem rationem, maxime in sustinendis pœnis, quia per hoc nullam injuriam facit proximo Prælati, quia interim illi obedit, ut supponimus, et alias utitur jure suo, quia, ut supra, c. 2, num. 15, dixi, Prælati religionis, licet universalis sit, habet immediatam jurisdictionem in subditos; ergo licet eis ad illam recurrere. Nec contra hoc invenio prohibitionem aliquam positivam. Unde censeo hunc recursus non solum esse licitum quando in pœna imponenda Prælati debitum modum excedit, sed etiamsi sit justa, et secundum regulam; dummodo materia talis sit, ut altior Prælati justè possit gratiam aliquam, vel quasi dispensationem concedere, quia tunc ex nullo capite malum est illam procurare, dummodo etiam vera et sufficiens relatio superiori fiat, ne gratia seu remissio subreptitia sit. Censeo præterea hunc recursus non solum licere ad altiores Prælatos religionum, sed etiam usque ad Summum Pontificem, vel ad quemcumque alium habentem jurisdictionem ad mutandum præceptum, vel pœnam religioso impositam a suis superioribus, quia in his omnibus eadem ratio locum habet.

8. *Recursus hic ad externos illicitus est, quamvis procurare eorum intercessionem malum non sit ex natura rei.* — *Hæc tamen merito in religionibus prohibetur.* — Ad externos vero non licet etiam hoc modo recurrere, cum illi superiores non sint, nec jurisdictionem habeant; propter quod etiam (ut hoc obiter

notetur) secunda expositio seu modus respondendi positus in num. 5 videtur minus satisfacere, quia id solum censeo esse prohibitum circa appellationem, quod generaliter vetitum est in quocumque actu petendi usum jurisdictionis ab eo qui non habet. Si autem ille recursus ad alios principes vel Prælatos non sit ad petendam actionem aliquam jurisdictionis, sed intercessionem, non est per se et intrinsece malum, quia nihil petitur per se injustum aut iniquum. Solet autem in religionibus hoc etiam prohiberi per proprias regulas vel constitutiones. Et sane merito, tum quia hujusmodi intercessiones multum religionem perturbant, sunt enim violentiæ quædam morales; nam si illis non condescendatur, vel odia generantur, vel saltem amicitia dissolvuntur aut remittuntur; si autem propter illas nimia indulgentia fiant, enervatur disciplina religiosa cum non parvo religionis dispendio; tum etiam quia hoc nunquam fit sine dedecore et infamia religionis, et aliis gravissimis incommodis. Propter quod non immerito recti et religiosi Prælati non tantum flecti non solent hujusmodi intercessionibus, verum potius indignari, ita ut difficiliore et duriores sese in hujusmodi religiosos ostendant, cum prudentia tamen et moderatione, ne scandala vel majora mala sequantur. Quin potius etiam solet hos Prælatos offendere recursus ad alium altiorem Prælatum; sed hoc humanum est, et, si ob eam causam malum aliquod subdito inferant, erit injustum, quia in eo non male aget, ut diximus num. præcedenti.

9. *Secunda assertio.* — Quia vero per simplicem recursus sine vera appellatione non semper satis subvenitur injuriis quas interim religiosi pati possunt, ideo diximus appellationem esse regulariter, non vero semper eis interdictam, quia interdum est necessarium medium ad repellendam gravem et manifestam injuriam. Ut ergo explicemus quomodo regulariter non liceat talis appellatio, est secundo dicendum, non satis esse quod sententia contineat rigorem, nam si totus ille locus habet absque propria injustitia, non habet locum in religioso vox *appellationis*, etiamsi fortasse in seculari audiri posset. Unde, etiamsi in eo casu religiosus appellet, si Prælati non mutet sententiam vel præceptum, tenetur subditus parere vel non resistere, donec a superiori Prælati, alia via requisito, aut rogato, relaxatio fiat. Ratio omnium est, quia justitia suam vim retinet, etiamsi sit rigorosa; ut in contractibus, si venditor noluit nisi pro

rigoroso pretio vendere, emptor tenetur totum solvere. Sic ergo, quamdiu Prælati non excedit limites justitiæ, etiamsi summo rigore utatur, obligat per suum præceptum et sententiam, nec suspendi potest per appellationem, quæ inter religiosos saltem non habet locum, nisi ubi injuria intercedit.

10. *Tertia assertio.* — Tertio addendum est, non satis esse quod sit dubium an sententia justa sit, necne, sed oportere ut injustitia sit clara. Ita sentiunt communiter Doctores citati, et communiter Summistæ, verb. *Appellatio*, Angel., n. 10; Tabiena, 11; Armil., 16; Sylvest., q. 7; Gloss., in dict. c. *Ad nostram*, et in dict. c. *Licet*; et bene Covar., in Practicis, c. 23, n. 6, vers. *Scato* et *Octavo*; Soto supra; nec Navarr. contradicit. Et ratio est, quia in dubio obediendum est Prælati, et jus ejus præferendum est. Item quia in dict. c. *Ad nostram*, absolute dicitur quod, non obstante appellatione religiosi, Prælati secundum regulam et constitutionem ordinis eum corrigat et castiget; idemque sine limitatione statuitur in dict. cap. *Reprehensibilis*. Ergo nulla limitatio vel exceptio addenda a nobis est, nisi quam ratio naturalis necessario postulat; quod solum habet locum in manifesta injuria. Præterea explicatur in hunc modum ex dict. c. *Ad nostram*, quia cum Prælati possit et debeat punire subditum juxta regulam, ex duplici capite potest oriri dubium circa justitiam punitionis, scilicet vel quia factum ipsum negatur satis esse probatum, vel quia pœna dicitur excedere modum regulæ. Ex hoc posteriori capite nunquam dubium potest esse sufficiens causa appellationis, quia si regula ponit definitam pœnam pro tali delicto, vel erit evidens excessus, si major ponatur; vel certe erit clara justitia ex hac parte, si pœna sit conformis regulæ, et ideo hoc signatim postulatur in dict. c. *Ad nostram*; quod si minor fuerit, saltem respectu ipsius religiosi non erit injusta; quod si in ipsa regula pœna committatur arbitrio Prælati, eo ipso quod illam imponat, et non constat esse injustam, existimatur prudenti arbitrio positam, atque adeo juxta regulam. Cum autem dubium versatur circa facti notitiam vel probationem, merito etiam, præsertim inter religiosos, præsumitur pro facto Prælati, tum propter conditionem status, tum etiam quia inter religiosos in hujusmodi correctionibus necesse non est judicialem ordinem exacte servare, ut dicitur in cap. *Qualiter et quando*, de Accusationibus, in fine.